

המשנה, דאמר אותו אדם לחמש הנשים, הראויה מכם לביאה
 תתקדש לי, ובוזה הוציא את שתי האחיות מכלל הנשים שמקדש,
 שהרי גם אם יחולו הקדושין על אחת משתייהן לא תהיה ראויה
 לביאה, כיון שאי אפשר לרעת את מי משתייהן קידש, ונמצא שלא
 קידש אותו אדם אלא את שלש הנשים הנכריות. ולכן קנו את
 קידושיהן, לפי שאין דומה מעשה החמש נשים לקני את וחמור,
 שהרי לא קידש כלל את האחיות.
 הגמרא מביאה מעשה נוסף באדם שחילק את נכסיו ודנים איך
 היתה כוונתו: והוא שכיב מרע דאמר לה לדיבתהו – לאשתו, נכסי
 יהיו לך ולבניך, והיו לה כמה בנים, ואותו אדם מת, ואין ידוע האם
 היתה כוונתו שהאשה תטול חלק כשאר בניה או יותר. אמר רב
 יוסף, אף שבניה מרובים והיא יחידה, קנתה האשה מהצד הנכסים.
 ואמר רב יוסף, מנא אמינא לה – מנין למדתי דבר זה, מהא דתניא,
 רבי אומר, נאמר בפרשת לחם הפנים (ויקרא כד ט) 'והיתה לאהרן
 ולבניו', השווה הכתוב בנייהם, לומר, מהצד מככרות לחם הפנים
 לאהרן, ומהצד לבניו. ומכאן שאם הזכיר נותן מתנה את שם היחיד
 אצל הרבים, היחיד נוטל מחצית מן המתנה כנגד כל הרבים, והוא
 הדין כשאמר לאשתו נכסי לך ולבניך, כיון שהזכיר את אשתו
 בנפרד ולא כללה עם בניו, נוטלת מחצית ממתנתו.
 אביי דוחה את ראיית רב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, בשלמא
 התיב – בחלוקת לחם הפנים, אהרן נוטל מחצה, משום שבר חלוקה
 הוא, וגם אם לא היה מוכירו הכתוב לבדו, אלא היה אומר והיתה
 לבניהם, היה אהרן נוטל חלק כשאר הבנים. אלא ודאי להכי
 פרט ביה רחמנא את שמו בנפרד, למשקל פלגא – ללמדך שיטול
 מחצה. אבל אשה לאו בת ירושה היא, שהרי אשה אינה יורשת,
 ודיה שתטול באחד מן הבנים, ולכן הזכירה בעלה כדי שתטול אף
 היא חלק בנכסים כשאר יורשים, ולא כדי שתטול מחצה. ואם כן
 אין ראייה ממתנת לחם הפנים לאדם הנותן מתנה שאם הזכיר אחד
 מן הרבים לבדו יטול מחצה.
 מקשה הגמרא על דברי אביי: איני – והאם כך הוא, שלא תטול
 האשה מחצה, והא עובדא הוה בנהרדעא, ששכיב מרע חילק את
 נכסיו ליורשיו והזכיר את אשתו לבדה, ואנפיה שמואל פלגא –
 ופסק שמואל שאשת המת תגבה מחצה מהנכסים. וכן היה מעשה
 במתריא, ואנפיה רבי יוחנן פלגא. ותו – ועוד מעשה דומה לזה, כי
 אהא ו-כשבא רב יצחק בר יוסף אמר, הווא דמי בלילא – דמי
 הכתר דשדו דבי מלכא – על שהטילו ועת המלך את דמי קנייתו
 אאביסטרונג, על שהעשירים ועל השרים, ואמר רבי, אף
 שהאבולי ממונם רב יותר מהאיסטרונג, לא יתנו יותר עבור דמי
 הכתר, אלא ניתבו – יתנו אבולי פלגא ו-מחצית ואיסטרונג פלגא.
 ומכאן ראייה שבכל מקום לענין ממון כיון שהזכירו היחיד והרבים
 הרי הם כמחצה על מחצה. דוחה הגמרא: הכי השתא – האם כך
 אתה אומר, התיב – במעשה דמי הכתר מעיקרא – מתחילה כי הו
 בתיב – כשהיו כותבים מאת המלך לשלם מסים, אאבולי הו בתיב
 – היו כותבים את החיוב על האבולי, ואיסטרונג הו בתיב
 בנהרדעא – ואיסטרונג היו מסייעים לאבולי, וידע מלכא דהו קא
 בטייע, אבל השתא – עכשיו, מאי דקא בתיב, המלך הטיל את
 דמי בפירוש אאבולי ואיסטרונג, כדי לחייבם יותר ממה שנתנו
 תמיד, כדי שיתנו מחצית.
 רבי זירא מקשה על דברי רב יוסף שבכל מקום שנאמר בו חלוקה
 לשנים חולקים מחצה על מחצה. מבררת הגמרא: למימרא – האם
 נאמר שבכל מקום שנאמר בחלוקה לשנים הכוונה לומר דהני
 פלגא והני פלגא – שכל אחד משניהם יטול מחצית. מתיב רבי זירא,
 ממה ששנינו בדין הבאת המנחות, האומר הרי עלי, להביא נדבה
 לבית המקדש, קרבן מנחה בשיעור מאה עשרון סולת, ולהביא בשני
 בלים. מביא ששים עשרון בכלי אהר, וארבעים בכלי אהר, שאין
 מביאים בכלי אחד יותר מששים עשרונים,

והרביש בה ירשיה – ונענע לי בראשו כמסכים לדברי בפי מדרשא.
 אול לנביה – הלך רבי ירמיה לרבי אבין, ושאלו מה טעמו של רבי
 אבהו. אמר ליה – רבי אבין, אילו הקנה אדם לחמור חלק בנכסיו,
 ואמר ליה לחבירו קני בנכסי בחמור – כמו שקנה החמור, מי קני,
 ודאי שלא קנה, שהרי גם החמור לא קנה. וכן כשהקנה האב
 לבנים שלא באו לעולם, ואמר לבנו הגדול קנה כמו שקנו אלו,
 שלא קנה הבן כלום.
 הגמרא מביאה ראייה לסברת רבי אבין שקני בחמור לא קנה:
 דאיתמר, קני בחמור לא קנה. אבל אמר לחבירו, קנו נכסי את
 וחמור, רב נחמן אמר, קנה אותו אדם מהצד מן הנכסים. ורב
 המנונא אמר, לא אמר כלום, ולא קנה כלום. ורב ששת אמר, קנה
 הכל.
 רב ששת מביא ראייה שאם אמר קני את וחמור קנה הכל: אמר רב
 ששת, מנא אמינא לה – מנין למדתי זאת. מדיני תרומה, דתניא, רבי
 יוסי אומר, אין לך חלק מר בקיאות, אלא פנימי שבו. ואמרו חכמים
 (תרומות פ"ב מ"ד) 'תורם מן היפה על הרע אבל לא מן הרע על היפה',
 לפיכך, בשהוא תורם את הקישות, ולקח בידו קישות אחד כדי
 להפרישו על ארבעים ותשע אחרים, מוסף כשיעור ביצה
 מקישות אחרת, על התיצון שבו – שבקישות זו, ותורם. ומכאן שאם
 אמר 'קני את וחמור' קנה הכל. שאם לא קנה, אמאי – מדוע
 תרומתו תרומה, הרי זה כאילו אמר קני את וחמור הוא, שכשם
 שאם צירף את החמור לקנין הנכסים, הקנין מתבטל כיון שאין
 החמור ראוי לקנות, כך כשצירף להפרשת התרומה את מה שאינו
 ראוי, תתבטל ההפרשה כולה. ומכאן שאם אמר 'קני את וחמור',
 קנה הראוי לקנות את כל הנכסים.
 הגמרא דוחה את ראיית רב ששת: שאני התיב – בתרומה,
 דמאורייתא מי שהפריש מן המתוק על המר תרומה מעלייתא היא.
 דאמר רבי אילעא, מנין לתורם מן הרע על היפה שתורמותו תרומה,
 שחמור בהפרשת תרומות ומעשרות (במדבר יח לב) 'ולא תשא עולו
 חמור בהרימכם את חלבו מפניו', שאם תפרישו מחלב ו-המשובח
 התבואה והפירות לא תהיה עבירה בידכם, משמע שאם תפרישו
 מהגרוע שבהם, תהיה עבירה בידכם, ואם תאמר שהמפריש
 מהרע על הטוב אינו קדוש – אין תרומתו תרומה, נשיאות חמא
 למה, והרי מעשיו כלל לא הועילו, אלא מכאן, לתורם מן הרע על
 היפה שתורמותו תרומה, ומעשיו הועילו, ולכן העבירה בידו. ובכך
 נדחית ראיית רב ששת מתרומה, שבתרומה הפרשת הגרוע על
 הטוב מועילה, ואילו קני החמור אינו כלום.
 הגמרא מבררת כמי ההלכה בדין את וחמור: אמר ליה רב מרדכי
 לרב אשי, מתיב רב אמיא תיובתא, על רב המנונא ורב נחמן
 הסוברים שאם אמר קני את וחמור לא קנה הכל, ממה שאמרו
 במשנה (קדושין ג) 'מעשה בחמש נשים ובהן שתי אחיות, וליקט אדם
 אחת, בלבלה ו-סול של תאנים, ושלחן היתה, שאותם תאנים גדלו
 בשדה שלהן, ושל שביעית היתה – שגדלו התאנים בשנת השמיטה
 והם הפקר, ולכן זכה בהם, ואמר אותו אדם לחמש הנשים, הרי
 בולבן מקודשות לי בבלבלה זאת, ובלבלה אחת מהן את הכלכלה
 לשם קידושין על ידי ו-בשביל בולבן, אמרו חכמים אין שתי האחיות
 מקודשות, שהרי אין אדם יכול לישא שתי אחיות. ומדברי המשנה
 משמע שדווקא אחיות הוא דאין מקודשות, הא נכריות – שאר
 נשים שאינן קרובות זו לזו מקודשות, ואמאי – ומדוע הן מקודשות,
 והרי את וחמור היא – הרי זה כאומר קני את וחמור, וכשם שאין
 אדם קונה עם החמור, כך אין הנכריות יכולות לקנות את
 קידושיהן עם מי שאין ראיות. ומשמע כרב ששת שאמר בקני
 את וחמור שרואי לקנות קונה הכל. רבי אשי מתרץ את קושיותו
 של רב אמיא: אמר ליה רב אשי לרב מרדכי, תיני דהווי – והו
 הטעם שראיתי את רב הונא בר אמיא בלבלא ו-בחלומין. והוא
 משום מה שאמרת לי, דמותיב רב אמיא תיובתא – שרב אמיא
 הקשה קושיא זו. ולא מי אוקימנא – אבל האם לא פירשנו את

עֲרִיחַ, הרי שכן אחד ושמו עזריה נקרא בלשון רבים. ומכאן
שעשוי אדם לקרוא לכן אחד בלשון רבים, ואם אמר נכסי לבני,
כוונתו היתה לתת את נכסיו לבנו ולא לבת.
הגמרא מביאה מעשה נוסף באחד שנתן את נכסיו לילדיו ואין
לשונם מבורר: הֲהוּא דָאֵמַר לָהּ, נְכֵסָאֵי לְבָנָא – נכסי לבני. הֲוָה לִיה
בְּרָא – [בן] וְכֵן בְּרָא – [ונכד]. ומסתפקת הגמרא: קְרוּ אֵינְשֵׁי לְכֵר בְּרָא
בְּרָא – האם דרך האנשים לקרוא לנכד בן, וכשאמר נכסי לבני
כוונתו גם על נכדו, ויחלקו בנכסיו בנו ונכדו. או לא, ויירש בנו את
כל נכסיו.
ונחלקו בזה האמוראים: רב חביבא אמר, קְרוּ אֵינְשֵׁי לְכֵר בְּרָא בְּרָא.
אבל מר בר רב אשי אמר, לא קְרוּ אֵינְשֵׁי לְכֵר בְּרָא בְּרָא.
הגמרא מביאה ראייה לדברי מר בר רב אשי: תַּנְיָא בְּוֹתִיחַ דְּמַר בַּר
רַב אֲשֵׁי, בהלכות נדרים, הַמּוֹדֵר הַנָּאֵם מִכֵּינִים – מי שנדר לאסור
עליו הנאה מבנים של איזה אדם, מוֹדֵר בְּכֵנֵי הַכֵּינִים של אותו אדם.
ומכך שלא חילק התנא אם היה לו לאותו אדם בן אחד או הרבה
בנים, והתיר את הנאתו מנכדיו בכל ענין, משמע שאף אם היה
לאותו אדם בן אחד ואמר בלשון רבים אין כוונתו לנכדו, מכאן
שאין הנכד חשוב כבן.

משנה

משנה זו דנה ביורשים שלא חלקו את הירושה, וחלק מהיורשים
מוציאים מהירושה רווחים, למי שייר הרווח.
אב שמת והניח בָּנִים גְּדוּלִים וְקָטָנִים, ולא חלקו ביניהם את
הירושה, אם הִשְׁבִּיחוּ הַגְּדוּלִים אֶת הַקָּטָנִים, הִשְׁבִּיחוּ לְאֻמָּצֵעַ –
השבח מתחלק בין כל האחים. ואם אֲמָרוּ הַגְּדוּלִים לְקָטָנִים בפני
עדים, או שאמרו לבית דין או בציבור, רָאוּ מַה שֶּׁהֵנִיחַ לֵנו אֲבָא
ירושל, ואנו רוצים לחלקה בינינו, ואם לא תֵּרִי אֲנִי עוֹשִׂין –
עוסקים בירושה להשביחה, וְאֻכְלִים את השבח שהשבחנו
מחלקנו, ולא חלקו האחים את הירושה, הִשְׁבִּיחוּ לְעֻצְמָן, ואינם
חולקים עם היורשים האחרים את השבח.
וְכֵן הָאִשָּׁה שִׁירְשָׁה נְכִסִּים וְהִשְׁבִּיחָה אֶת הַנְּכֵסִים, הִשְׁבִּיחָה לְאֻמָּצֵעַ
– השבח מתחלק בין כל היורשים. ואלמנה שבעלה השאיר ירושה
שאינ בה כדי כתובתה, ובית דין עדיין לא נתנו לה את כתובתה,
אִם אֲמָרָה ליתנומים, רָאוּ מַה שֶּׁהֵנִיחַ לִי בְּעָלִי, ותֵּרִי אֲנִי עוֹשֶׂה –
מתעסקת בירושה להשביחה, וְאֻכְלָת את השבח שהשבחתי,
הִשְׁבִּיחָה לְעֻצְמָתָה, ואינה חולקת עם היתומים את השבח.

גמרא

הגמרא מבארת באיזה אופן אם השביחו הגדולים את הנכסים,
השביחו לאמצע: אֲמַר רַב חֲבִיבָא בְּרִיהּ – [בנו] דְּרַב יוֹסֵף בְּרִיהּ
דְּרַבָּא, מִשְׁמִיחַ דְּרַבָּא, לא שָׁנוּ שאם השביחו הגדולים את הנכסים
השביחו לאמצע, אֲלָא שִׁשְׁבָּחוּ הַנְּכֵסִים מִחֶמֶת נְכֵסִים – על ידי נכסי
אביהם, דהיינו ששכרו פועלים מנכסי אביהם כדי להשביח את
הנכסים, אֲבָל אם שִׁבְּחוּ נְכֵסִים מִחֶמֶת עֻצְמָן – על ידי נכסי האחים,
דהיינו שהאחים טרחו או הוציאו מממונם כדי להשביח את
הנכסים, הִשְׁבִּיחוּ לְעֻצְמָן, ואין השבח מתחלק בין כל האחים.
מקשה הגמרא: אֵינִי – האם כך הוא, וְהָא – והרי אֲמַר רַבִּי חֲנִינָא,
שֶׁאִפִּילוּ אִם לֹא הֵנִיחַ לָהֶם אֲבִיהֶם כְּלוֹם בִּירוּשָׁה, אֲלָא רק

וְאִם הָבִיא הַמָּשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד וְהַמָּשִׁים עֶשְׂרוֹן בְּכָלִי אֶחָד, וְצָא.
ומדייק רבי זירא: אִם הָבִיא אֵין – בדיעבד אכן יצא, אבל לְכַתְּחִלָּה,
לֹא יֵבִיא. וְאִי סִלְקָא דְּעֵתָהּ, שָׁכַל כִּי הָאִי וְיוֹנָטָא שאדם אומר על דבר
שיחולק לשנים, פִּלְגָא וּפִלְגָא הוּא – כוונתו שיחולק מחצה ומחצה,
אִפִּילוּ לְכַתְּחִלָּה נָמִי יֵבִיא מחצית בכל כלי. ומכך שאינו יכול
להביא מחצה ומחצה, קשה על רב יוסף הסובר שהאשה ובניה
יחלקו היא ובניה מחצה ומחצה.
הגמרא דוחה את מחשבת רבי זירא: הֲכִי הִשְׁתָּא – וכי כך אתה
מקשה, והרי שונים המקרים, הָתֵם בִּקְרֵבן מְנַחָה, אֲנִן סְתֵרִי – אנו
עדים וברור לנו דְּהָאִי גְּבָרָא, מְעִיקָרָא – [מתחילה] לְקַרְבָּן גְּדוֹלָא קָא
מְכַיִן – כוונתו היתה להביא מנחה גדולה ככל האפשר בכלי אחד,
וְהָאִי דְּקָאֵמַר להביא בִּשְׁנֵי כִלִּים, מִשּׁוֹם דְּיַדְעָה דְּלֹא אִפְשָׁר לְאֵיתוּנִי
– [להביא] בְּכָלִי אֶחָד, ולכן אמרו חכמים שכל כִּמָּה דְּאִפְשָׁר לְאֵיתוּנִי
בְּכָלִי אֶחָד מִיֵּיתֵינִן – מביא. אבל דברי רב יוסף נאמרו במקרה שיש
להסתפק בכוונתו, ובוזה אמר שחולקים מחצה על מחצה.
הגמרא מסבכת כמי הלכה במחלוקת זו: וְהִלְכְּתָא בְּוֹתִיחַ דְּרַב יוֹסֵף
במחלוקתו עם רבה, בְּשָׂדָה – מי שקנה שדה סמוכה לאחת
משדות אביו, ומת אביו ורוצה לקבל את חלקו בשדה הסמוכה
לשדהו, ולעיל (יב) נחלקו רבה ורב יוסף בדין זה. עָנִין – שנים
שעשו קנין ביניהם, עד מתי יכול לחזור בו המקנה מהקנאתו,
ונחלקו בזה לעיל (קד). רבה ורב יוסף, ולדעת רב יוסף כל זמן
שעסוקין באותו ענין יכול המקנה לחזור בו. וְהַצָּדָה – הוא הענין
הגידון בסוגייתנו, מי שאמר לאותו נכסי לך ולבניך ואמר רב יוסף
האשה יורשת מחצה מן הנכסים.
הגמרא מביאה מעשה באחד שנתן מתנות לאנשי ביתו ולא פירש
למי מהם, ומבררת מה הדין בזה: הֲהוּא דְּשָׁדֵר – [ששלח] פִּיסְכִּי
דְּשִׁירָאִי לְבִיתִיהּ – תחיתוכת מעיל לביתו, ולא פירש למי מאנשי
ביתו שלחן, אֲמַר רַבִּי אֲמִי, התחיתוכת הָרְאוּיִן לְבִגְדֵי הַכֵּנִים יהיו
לְכֵנִים, וְהָרְאוּיִן לְבִגְדֵי הַכֵּנֹת יהיו לְכֵנֹת. וְלֹא אֲמַרְן, אֲלָא דְּלִית לִיה
– שאין לו פִּלְתָא – [אשה הנשואה לבנו], אֲבָל אֵית לִיה – יש לו
פִּלְתָא, לְכַתְּחִלָּה שָׁדֵר. אבל, וְאִי בְּנִיתִיה לֹא נִסְכִּין – אם בנותיו עדיין
לא נישאו, לֹא שָׁכַן – [מניח] אדם בְּנִיתִיה, וְשָׁדֵר לְכַתְּחִלָּה, ולכן
הבגדים הראויים לבנות יהיו לבנות ולא לכלה.
הגמרא מביאה מעשה נוסף באחד שנתן מתנות לילדיו ולא פירש
למי מהם, ומבררת מה הדין בזה: הֲהוּא שְׂכִיב מֵרַע דְּאֲמַר לָהּ,
נְכֵסִי יהיו לְבָנִי ומת, הֲוָה לִיה בְּרָא – [בן] וְכֵרָתָא – [ובת]. ומסתפקת
הגמרא: מִי קְרוּ אֵינְשֵׁי – האם דרך האנשים לקרוא לְבָרָא – [בן
אחד, בְּנִי – בלשון רבים (ולסלוקי) לְכַרְתָּא מְעִישוֹר קָאֲתִי], וכוונתו
לתת את כל נכסיו לבנו, ובנותיו לא ירשו מנכסיו. או דְּלָמָא, לא
קְרוּ אֵינְשֵׁי לְבָרָא בְּנִי – בלשון רבים, וְלִמּוֹשְׁבָה לְכַרְתָּא בְּמַתְנָה
קָאֲתִי – וכוונת אותו אדם לתת גם לבנותיו חלק בנכסיו בתורת
מתנה.

האמוראים מביאים ראיות לפשוט את הספק של הגמרא: אֲמַר
אֲבִי, תָא שְׁמַע, כתוב בפסוק (בראשית מז כג) 'וְכֵנִי דִן חַשִּׁים', מכאן
שאפילו שהיה לזן רק בן אחד ושמו חושים, קראו הכתוב בלשון
רבים. הרי שכן אחד נקרא בלשון רבים. אֲמַר לִיה רַבָּא, דְּלָמָא מה
שאמרה תורה 'ובני דן חושים' בלשון רבים, הוּא בְּרִיתָא דְּרַבִּי
הוֹקִיָּה, שְׁחִי בְּנִי מְרֻבִּין פְּחוּשִׁים שָׁל קָנָה – כחבילות של קנים.
אֲלָא אֲמַר רַבָּא, אמר הכתוב (נמדבר כו ח) 'וְכֵנִי פִּלּוּא אֵילָאִב', ומכאן
שאפילו שהיה לפלוא רק בן אחד ושמו אליאב, נקרא בן זה בלשון
רבים. רַב יוֹסֵף אֲמַר, נאמר בכתוב (דברי הימים א' ב ח) 'וְכֵנִי אֵיָתִן

עלידי הקרבת העולה והנסכים, מעלים את כל מין הדומם-צומח-חי-מדבר.